

MIXAIL BULGAKOV ROMANI
“USTA VA MARGARITA” HAQIDA

Ro‘ziyeva Dilyayra Nurmurodovna

Buxoro Davlat Universiteti
Adabiyotshunoslik (ingliz)fakulteti
2-bosqich magistranti

Rustamova Nigora Barotovna

Buxoro viloyati IIV akademik litseyi tarix fani o‘qituvchisi

Anatatsiya: Ushbu maqolada jahon adaboyotida o‘zidan o‘chmas iz qoldirgan Mixail Bulgakovning mashhur romani “Usta va Margarita” ning yozilish tarixi haqida bilib olishingiz mumkin. Shuning dek qisman adib hayoti haqida ma’lumotga ega bo‘la olasiz.

Kalit so‘zlar: Adib, qahramon, obraz, roman, xarakter.

“Usta va Margarita”.– marhum adibning so‘ngi asari. Bulgakov bu romani ustida 1928 yildan ish boshladi va uning turli variantlarini yaratar ekan, ba’zan ishini to‘xtatar , ba’zan esa yana yozganlarini qaytardi. U umri poyonidagi o‘n ikki yil mobaynida ham o‘zi dunyoga keltirgan sermazmun asarini qo‘ldan qo‘ymadi. Yozuvlarni tahrirlash va yig‘ish, yozuvchining bevasi – Yelena Sergeyevna tomonidan adibning vafotidan keyin amalga oshirilgan. “Muhandis tuyog‘i”, “Qora sehrGAR” deb nomlangan romanning birinchi versiyasi 1930-yilda Bulgakov tomonidan yo‘q qilingan. Romanning so‘ngi nomi – “Usta va Margarita” 1937-yilda paydo bo‘lgan. Asarning qisqartirilgan shaklda birinchi nashri 1966–1967-yillarda amalga oshirilgan. Kitobning rus tilidagi birinchi to‘liq nashri 1967-yilda Parijda chiqqan. Asar asosida juda ko‘p filmlar va seriallar suratga olingan va sahnalashtirilgan.

O‘limidan bir necha kun burun, og‘ir xastaligiga qaramay, yozuvchi romani qo‘lyozmasiga qayta-qayta qaytib, uning ayrim boblariga sayqal berar hamda takomilga yetkazishga urinadi. Bulgakov saxiy istedodida, ehtimol yozuvchining butun adabiy faoliyati davomidadir, uch turdagi iqtidor-satirik iqtidori, fantast iqtidori va o‘ta aniq psixologik tahlilga suyangan realist iqtidori qo‘shnichilik qilib, bir-biridan ustunlikka erishish uchun bahslashib kelgan, desak xato bo‘lmaydi.

“Usta va margarita” romani g‘aroyib binosining bunyod etilishida Bulgakov iste’dodining bu uch turi bab-baravar yoinki deyarli bab-baravar xizmat ko‘rsatdi. Ularning har jihatdan chatishib, yagona daryooqimiga qo‘shiluvu asarning

eng yaxshi sahifalarini tashkil qilgankim, bu ayni vaqtning o'zida nafaqat romanning, umuman olganda Bulgakov badiiy so'z san'atining ulkan yutug'idir.

Romanda shunday sahifalar borki, ularda Bulgakov satirasining, Bulgakov fantastikasining va turgan gapki Bulgakov aniq realistik nasrining cho'qqisi o'z ifodasini topgan. Roman shunday yozilganki, yozuvchi xuddi bu uning oxirgi asari ekanini ilgaridan sezganday, uning sahifalari orqali o'quvchilariga o'z qalbining butun boyliklarini, san'atkor qalamining butun sehrini, satirik ko'zining butun o'tkirliklarini, xayolotining butun shiddatini hamda psixologik kuzatuvining butun teranliklarini in'om etmoqni istaganini ko'rish mumkin.

Asarda ularning har biri mustaqil ravishda rivojlanadigan ikkita hikoya chizig'i mavjud. Birinchisi XX asrning 30-yillari may oyida, bir necha to'lin oy kunlari davomida Moskva shahrida, ikkinchi hikoya chizig'i ham may oyida, ammo deyarli ikki ming yil oldin, yangi davr boshida Yershalaim (Quddus) shahrida bo'ladi. Roman shu tarzda qurilganki, asosiy hikoya chizig'ining boblari ikkinchi hikoya chizig'ini tashkil etadigan boblar bilan kesishadi.

Roman sahifalaridagi bunday saxovat o'qilishi jarayonida xuddi cheksizdek tuyuladi, bir voqeadan ikkinchi bir voqeaga o'tish yerlari shu darajada ko'pki, baayni hikoya qilish matosidagi chokka o'xshab ketadi. Romanni takror-takror o'qib chiqib, uning har bir keying son-sanoqsiz o'tkir burchaklarida seni yangi va yana yangi favqulotda kashfiyotlar kutayotganiga ko'nikma hosil qilmas ekansan, undagi shiddatkor fantasmagoriyadan klassik jozibadorlikka, tejamkor

Kitobning tarixi ko'plab sir-asrorlarni yashiradi, ammo bunda oddiy haqiqatlardan biri ayon bo'ladi: dunyo yovuzlik va ezgulik bir-birisiz mavjud bo'la olmaydigan yaxlit murakkab tizimdir. Insonlarning harakatlari faqat o'ziga bog'liq, tabiiyki, o'z hayotini va taqdirini odamlarning o'zlari yaratadi, yaxshi va yomonning nisbiy tushunchalarida nimani tanlashni insonning o'zi hal qiladi.

Bu asarni barcha o'qib chiqishi kerak – u Stalin qatag'onlari alangasidan omon qolgan adabiy xazina va XX asrning eng yaxshi romanlaridan biridir. Muhabbat va insonlarga rahm shafqat tuyg'usiga yo'g'rilgan, xayolot mahsuliga boy bo'lgan, yillar o'tsa-da, afsuski, mohiyati va dolzarbligini yo'qotmagan ijtimoiy satira. "Usta va Margarita" shunday asarlar tarkibiga kiradiki, uni xar xil kitobxonlar xar xil o'qiydilar, xar xil sevadilar va undan o'zlari uchun xar xil ruxiy oziqa oladilar.

Roman mutaalasidan so'ng, mening, masalan qalbimga va mening qadrli xotiramda Rimning Nideyadagi Prkratori Pontiy Pilatning bir kuni xaqidagi shavqatsiz tarzdagi aniq hikoya hammadan ham chuqur kirib bordi va hammadan ham ko'p tasir o'tkazdi. Psixologik jihatdan fantastikaning ichidagi bu romandagi roman-ajoyib nasr namunasi-o'zgarimas haqqoniyligi bilan nogoh Lermontov va Pushkin nasrini eslashga majbur etadi.

Turfa xillikka ega bo'lgan mashhur romanning anashu qismiga qiziqishimni yashirmagan holda, o'zimcha shuni tasavvur qilamanki bu kitobni mening qiziqishlarimdan o'zgacha qiziqishdagi o'quvchlar ham bo'lishi mumkin, yanada aniq aytganda bu kitobni boshqacha qabul qiladigan o'quvchini bo'lmasligining o'zi mumkin emas. Qaydam, Bu turdagi kitobxonlar uchun fantastika bilan birga Margaritaning Ustaga nisbatan o'ta pokiza, mardlarcha tanho muhabbati voqealarini hikoya qiluvchi sahifalar hammadan ham ajoyib ko'rinar. Bunday baxtli va baxtsiz, o'z baxtliliklarida bu qadar kuchli va kuchsiz bo'lgan muhabbat voqeasi shunchalik nozik tasvirlanganki, hatto roman sahifalaridan o'tayotgan makkor iblis ham bunday muhabbatga na yordam berishga na to'sqinlik qilishga ojizdir.

Men hech bir qiyinchiliksiz shunday qiziquvchan o'quvchilarni ham ko'rsatishim mumkinki, ular uchun tarixiy va fantastik sahifalar emas, balki satirik Bulgakov tomondan meshchanlik, qabiqlik, munofiqlik, qo'rqoqlik kabi kabi qator illatlarning beshavqat aniq va betakror ajv yo'li bilan fosh etilishi romanning cho'qqisi bo'lib xizmat qiladi.

Bulgakov o'z romanini oxirigacha yozib tugatib, unga nuqta qo'ydi.

Shu ma'noda "Usta va Margarita"-tugal asar. Lekin yuqorida aytib o'tkanimdek, Bulgakov pishiq o'ylagan hikoyasini nihoyasiga yetkazar ekan, ichdan o'z ishini hali tugallanmagani bois, hayotning so'ngi kunigacha bu kashfiyotiga qayta-qayta murojaat qilardi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, asarda muallif o'quvchini ko'p narsalardan ogohlantiradi va uni to'g'ri yo'lga boshlaydi. Hech narsa jazosiz qolmasligini muallif o'quvchiga isbotlaydi. Bulgakov shuni aniq aytadiki, qorong'uliksiz yorug'lik bo'lmaydi – bu to'liq hayot uchun zarurdir. Shubhasiz, bu ikki kuch hamisha muvozanatda bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Adabiy turlar va janrlar [3 j.li], 2-j., T., 1992. Bahodir Karimov.
2. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.
3. Toshkent. O'zbekiston LKSM "Yosh gvardiya nashriyoti" 1987.